

Interjú

Nem jutnak el a szórványba az elméletek

Beszélgetés Nagy István magyarpécskai pedagógussal és helytörténéssel

Számos helytörténeti könyv születésénél bábáskodott. Ma is aktívan ír, szerkeszt és közösségi rendezvényeket hoz tető alá. A szórvány napszámával, Nagy István magyarpécskai tanárral többek közt Klebelsberg Kunóról, a leépülő oktatásról, a politizálás kiúttalanságáról és a helybenmaradásról beszélgettünk.

MAKKAY JÓZSEF

– *Pedagógus, helytörténész, közösség-szervező – ez a három jelző illik leginkább munkásságára. Miként tudja manapság a szórvány megtartani értelmiségét?*

– Temesváron kaptam fizikus diplomát, 1979 óta vagyok tanár. 12 évig voltam főállású RMDSZ-es alpolgármester Magyarpécskán. Közösség-szervező tevékenységem 1989. december végén indult, évente szervezek valamit. Novemberben kerül sor a Klebelsberg- napokra, és évente társszerkesztetek, szerkesztetek vagy írok egy-egy helytörténeti könyvet. A helyi néptáncsoport háttérter biztosító Búzavirág Egyesületnek voltam az elnöke, és jelenleg a Kálmány Lajos Közművelődési Egyesületet vezetem. A szórványban gyér a magyarság, így az őket kiszolgáló diplomás magyarok száma is folyamatosan csökken. Egyre kevesebb tanító, tanárna van szükség. Az orvosok – magyarok és nem magyarok – pacientúrája etnikailag vegyes, de a mérnökök munkájának sincs etnikai kötődése. A papok és tiszteletesek zömének nem csak magyar, hanem román és más nemzetiségű hívei is vannak, ezért van az, hogy szolgálatukon nem érhető tetten a magyar hangsúly. Az iskolákban tanító magyar tanárokat nem a közösség, hanem a román állam tartja meg. A magyar művészek vagy szabadúszók, vagy a román állam intézményeinek alkalmazottai. Az erdélyi magyarságnak nincs autonómiája, így bármiféle megtartó képességről értelmetlen beszélni.

– *Említette a Klebelsberg Kunó- napokat: Magyarpécska mit őrzött meg a jeles államférfi szellemi hagyatékából?*

– Semmit. Gróf Klebelsberg Kunónak nincs pécskai hagyatéka. A plébániai születési anyakönyvek – amelybe megkeresztelésekor bevezették – sem Pécskán, hanem az aradi állami levéltárban tekinthetők meg. Klebelsberg két hónapot élt Pécskán, amikor a császári és királyi huszár főhadnagy apja lovasbalesetet szenvedett, aminek következtében 16 hónap múlva meg is halt. 1875. november 13-án született, és december 5-én keresztelték meg. 1988-ban a budapesti Puskás Tivadar Távközlési Technikum igazgatója, dr. Horváth László meglátta a plébánia falán az EMKE által 1996-ban elhelyezett emléktáblát, és megkért, hogy állítsunk a városba egy Klebelsberg-szobrot. Megkerestem egykori egyete-

mi rajztanárom, a neves szobrászművész Jecza Pétert, és 2000. november 11-én a szegedi és a temesvári püspökök – Magyarország tanügyminisztere és kulturális minisztériumának államtitkára jelenlétében – megszentelték a szobrot. Az esemény mindenkit megmozgatott: az adományozó budapesti iskolát, a Heinrich József esperes vezette pécskai római katolikus plébániát és a helyi RMDSZ-t, amelynek elnöke voltam.

– *Magyarpécskának több híres szülőtte és rangos múltja van. Ma a legjobban szórványosodó erdélyi régiók közé tartozik. Mi maradt meg a történelmi városból?*

– Klebelsberg Kunón kívül Magyarpécskán született Ormós Zsigmond műgyűjtő, művészettörténész, politikus, Mester János jezsuita szerzetes, pedagógiai egyetemi tanár, Nagy Oszkár, a nagybányai festőiskola művésze. A település 1765-ben kapott önálló közigazgatási jogot, és hosszú időn keresztül járási székhely volt. Jelentős gabonatermő és állattartó hely, bútorgyártással és 5 malommal. 1925-ben, Erdély közigazgatási bekebelezésekor a Rovine nevet adták a településnek, majd 1960 szeptemberében összezsápták Románpécskával, és a két közösségből egy maradt, Pécska. Magyarpécska a 19. század közepétől 1919-ig mezőváros volt. Pécska 2004-ben lett város. A 2011-es népszámláláson Pécskán 6293 román, 1003 cigányt és 3076 magyart számoltak össze: húsz év alatt a magyarság 1500 fővel, azaz több mint 30 százalékkal csökkent.

– *Sokféle elképzelés született az elmúlt évtizedben a szórvány megmentésére. Lát-e valamilyen javulást ezen a téren?*

– Sokan beszélnek a szórványról, írnak róla, előadásokat tartanak, sokszor ugyanazt egymás után több helyszínen is el-

mondják, de az érintettekhez ezek az elméletek nem jutnak el. Elmélettel tele a padlás, szoktuk mondani. Minden elmélet annyit ér, amennyi meg is valósul belőle. A gyakorlati, mindennapi aprómunkára sem ember, sem elképzelés. Ez istárángszaggató tevékenység. Erős meggyőződés, nagy-nagy türeklenség, sok tudás, érvelési és vitakozási készség kellene hozzá. Erre nehéz, majdhogynem lehetetlen képezni valakit. Ha nincs benne belső tűz, ami miatt ezt választja, akkor kár foglalkoznia vele. Ezt a munkát nem lehet megfizetni, pénzzel elintézni. Ahol van templom, de istentisztelet vagy mise csak havonta egyszer, ahonnan az apró gyermekeket a szomszéd településre utazzatják busszal, és a meglévő iskolaépületek mállanak, ahol 1-2-3 gyermek van egy évjáratban és 5-8-ban összevont osztályok – de szinte sehohly 21. századi elvárásoknak megfele-

lő bentlakások –, ott a magyarságukhoz lazán ragaszkodók a saját kényelmüket teszik előbbre, és a közelebbi, nem összevont osztályokkal működő román iskolákba járatják gyermekeiket. Ha lenne, aki elmondja a szülőknél, hogy árt a gyermeke lelki-értemi fejlődésének, ha nem a családban beszélt nyelven tanítatja, akkor talán többen maradnának Erdélyben magyarok. Pécskán szórványmentő program nincs. Cigány felzárkóztatásra elég sok uniós pénzt költöttek, de az eredményei nem látszanak.

– *Miért választotta a pedagógusi pályát?*

– Érettségi után vegyész-mérnök szerettem volna lenni, de csak a Temesvári Tudományegyetem fizika-kémia szakára jutottam be. Mire leszereltem, megszüntették a szakot, és mindannyiunkat beírtak a fizika karra. Ezt utólag nagy szerencsémnek tartom. Az egyetem elvégzésekor, 1979-ben, Pécskára helyeztek elektronika szakkörirányítónak. 1990-től van állandó, hibásan címzetesnek is mondott fizikatanári állásom, de 1979–85 között is azt tanítottam. A tanári pálya nem volt tudatos választás, de akkoriban Romániában szinte nem is volt tanárképzés. A 3 éves pedagógiai főiskolákat 1974-ben szüntették meg. A tudományegyetemen tudósképzés folyt, kevés pszichológia és pedagógia, valamint szaktárgytanítási módszertannal kiegészítve. Ez a helyzet érdemben azóta sem változott.

– *Ön szerint mi a romániai tanügy rendszerváltás utáni legnagyobb gondja?*

– A tanügyben 1990 óta voltak reformok, de koncepció nem. Ha évenként váltják egymást a miniszterek, akkor nem is lesz. Az oktatás nagyon nagy rendszer. Itt egy gondolat kifutási ideje 4, 8, de leginkább 12 év. A romániai közoktatást azonban nem a gondolatok vezérik, hanem a megfelelési vágyak és kényszerek. Ha váltják a minisztert, akkor cserélik a főtanfelügyelőt, és a minisztertől lefele minden vezetői tisztséget viselő fölfele néz, és lemond a gondolkodásról. Várja a széljártást. A romániai közoktatásban a '89-es változások nem hoztak, mert nem hozhattak érdemi változást. Ahol mindent a politika ural, ott az oktatás és a nevelés vergődik. Különösen hangsúlyos a vergődés, ha a politika tengere egyre gyengébb képzettségű és képességű politikusokat vet partra. 12 osztályos közoktatásunk állapotának hű tükrö a 8. osztályosok tudásszintmérése, és az érettségi vizsgák eredményei, de a nemzetközi tudásszintmérők, a TIMSS és a PISA is. A káoszt és a fejtelenséget mutatják a szakmát és hivatást mindannyiszor megalázó, nyári tanítói és tanárvizsgák is.

– *Alpolgármesterként egy ideig az RMDSZ-ben, majd a Magyar Polgári Pártban politizált. Aktív politikusként töltötte a helyi közösségért?*

– Életem 14 évét az RMDSZ, az érdekvédelmi szervezet töltötte ki. 2008-ra annyira párttá vált a szervezet, hogy kiléptem. Egy évig voltam a reményteljesen induló Magyar Polgári Párt tagja, ahonnan kilépésem másnapján kizártak. Ebben a pártban nem volt alkalmam politizálni. 2009-től nem vagyok párt tagja, és aligha leszek. A napokban voltam életem utolsó mozgalmi gyűlésén, ahova – mint kiderült – létszámnak hívtak meg. Az erdélyi magyarságért – amely nem közösség, mert nincsenek szervezetségi ismérvei – aktív politikusként és civilként is lehet tenni. Sajnos az erdélyi magyar politikum elmulasztotta a kezdeti lelkesedést közösség-szervezéssel hasznunkra fordítani. Ez a politikusok sara, elsősorban a vezérkaré. Ma sincs romániai magyar kataszter, és nem voltak egyenlő, titkos, összmagyar belső választások. Egy-egy település magyarságáért sokat tehet az aktív politikus: amit tudtam, én is megtettem, de a felsőbb szint mulasztásait sosem tudjuk ellensúlyozni.

– *Felmerült-e valaha a családban, hogy a szórványból el kellene költözni?*

– Soha nem jutott eszünkbe Pécskáról elmenni. Azt szoktam mondani: ha 1990-ben nem mentem el Új-Zélandra birka-pásztornak, akkor már sehova sem megyek. Találom magamnak itt is elég dolgot. A feleségem nyugdíjas magyartanár, fiunk Kolozsváron informatikus, lányunk Temesváron geodéta.

Nagy István

Az Arad megyei Gyorokon született 1954. október 3-án. A Temesvári Tudományegyetem Fizika Karának elvégzése után 1979-ben helyezték Pécskára, ahol 1990 óta van állandó tanári állása. 1992 és 2004 között Pécska RMDSZ-es alpolgármestere. Ebben az időszakban szerkesztette a római katolikus plébánia égisze alatt megjelent *Pécskai Újság* című havilapot. Több helytörténeti kötet szerkesztője: Dr. Kovách Géza – *Fejezetek Pécska nagyközség múltjából* (1995), Nagyalmágyi Stéger Sándor – *Magyarpécska múltjából* (1998), Apácai Bölöni Sándor – *Cú vénasszony bábája* (1997) és *Betyárgyerek az erdőben* (1999), prof. dr. Péter László – *Kálmány Lajos* (2008) és *Kálmány Lajos – Magyar hitvilág* (2009). A *Monografia Pecica* (2007), a *Pécskai magyar oktatás* (2010), a *Tornyai tanulók és tanítók* (2013), valamint Ficzay Dénes: *Kis irodalomtörténet* című könyvek szerkesztője és társszerzője. Önálló kötete a 2014-ben megjelent *Nagyvarjasi harangszó*. Nagy István digitalizálta és DVD-n kiadta Arad vármegye hatkötetes monográfiáját, és további 19–20. századfordulós, Araddal és a megyével kapcsolatos munkákat.